

Siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean

ja

YK:n lapsen oikeuksien komitean

yhteinen yleiskommentti

(CMW/C/GC/4 – CRC/C/GC/23)

Yleiskommentti nro 23 (2017)

lasten ihmisoikeuksiin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä liittyvistä valtioiden velvollisuuksista lähtö-, kauttakulku-, kohde- ja paluumaissa



I Johdanto

1. Kansainvälinen yleissopimus siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista ja yleissopimus lapsen oikeuksista sisältävät oikeudellisesti sitovia velvollisuuksia, jotka liittyvät sekä yleisesti että erityisesti lasten ja siirtolaisten ihmisoikeuksien suojeluun. Molemmat yleissopimukset sisältävät useita määräyksiä, jotka asettavat lasten oikeuksiin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä liittyviä erityisiä velvollisuuksia lähtö-, kauttakulku-, kohde- ja paluumaille.¹

2 Tämä yleiskommentti hyväksyttiin samanaikaisesti siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean ja lapsen oikeuksien komitean yhteisen yleiskommentin nro 3 (2017) ja nro 22 (2017) kanssa, joka käsittelee lasten ihmisoikeuksia koskevia yleisperiaatteita kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä. Vaikka kyseinen yleiskommentti ja tämä yleiskommentti ovat itsenäisiä asiakirjoja, ne täydentävät toisiaan ja niitä pitäisi tarkastella ja toteuttaa yhdessä. Laadintaprosessi käsitti maailmanlaajuisia ja alueellisia kuulemisia, jotka järjestettiin touko-heinäkuussa 2017 keskeisten sidosryhmien ja asiantuntijoiden, myös lapsi- ja siirtolaisjärjestöjen, edustajien kanssa Bangkokissa, Beirutissa, Berliinissä, Dhakassa, Genevessä, Madridissa ja Mexico Cityssä. Lisäksi komiteat vastaanottivat valtioilta, Yhdistyneiden kansakuntien järjestöiltä ja yhteisöiltä, kansalaisjärjestöiltä, kansallisilta ihmisoikeusinstituutioilta ja muilta sidosryhmiltä kaikkialta maailmasta yli 80 kirjallista lausuntoa marraskuun 2015 ja elokuun 2017 välisenä aikana.

II Sopimusvaltioiden oikeudelliset velvollisuudet suojella alueellaan lasten oikeuksia kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä

A. Ikä

3. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukainen lapsen määritelmä kattaa oikeudet ja suojelun 18. ikävuoteen saakka. Komiteat ovat huolissaan siitä, että 15–18-vuotiaille lapsille annetaan yleensä huomattavasti heikompa suojelua ja heitä pidetään toisinaan aikuisina tai heidät jätetään epämääräiseen siirtolaisasemaan, kunnes he täyttävät 18 vuotta. Valtioita kehoitetaan varmistamaan, että kaikille – myös yli 15-vuotiaille – lapsille tarjotaan sama suojelutaso heidän siirtolaisasemastaan riippumatta. Lasten sijaishuoltoa koskevien ohjeiden mukaisesti² valtioiden tulisi tarjota lapsille asianmukaisia seuranta-, tuki- ja siirtymätoimia heidän lähestyessään 18 vuoden ikää, erityisesti vaihtoehtoisesta hoidosta lähteville lapsille. Tämä kattaa muun muassa sen varmistamisen, että heillä on mahdollisuus saada pitkäaikainen laillinen siirtolaisasema ja kohtuulliset mahdollisuudet suorittaa koulutus loppuun, päästä ihmisarvoiseen työhön ja kotoutua yhteiskuntaan, jossa he elävät.³ Lasta tulisi valmistaa riittävästi itsenäiseen elämään tämän siirtymäajan aikana, ja toimivaltaisten viranomaisten on

* Tätä yleiskommenttia tulisi tulkita yhdessä siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean ja lapsen oikeuksien komitean yhteisen yleiskommentin nro 3 (2017) ja nro 22 (2017) kanssa, joka käsittelee lasten ihmisoikeuksia koskevia yleisperiaatteita kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä.

¹ Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat velvollisia oikeuksien täytäntöönpanoa koskevan 4 artiklan mukaan – luettuna yhdessä syrjimättömyyttä koskevan 2 artiklan kanssa – ryhtymään toimenpiteisiin, jotka koskevat kaikkien niiden lainkäyttövallan alaisina olevien lasten taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia, täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan saavuttaakseen asteittain näiden oikeuksien täysimääräisen toteutumisen. Sanottu ei kuitenkaan vaikuta velvollisuuksiin, joita on kansainvälisen oikeuden mukaan sovellettava välittömästi. Katso lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi, 28–34 kohdat.

² Yleiskokouksen päätöslauselma nro 64/142, liite.

³ Katso lapsen oikeuksien komitea, raportti vuoden 2012 yleisestä keskustelupäivästä, jossa käsiteltiin kaikkien lasten oikeuksia kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä, 68–69 kohdat. Saatavilla osoitteessa

www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2012/DGD2012ReportAndRecommendation.pdf.

varmistettava kunkin lapsen yksilöllisen tilanteen asianmukainen seuranta. Lisäksi komiteat kannustavat valtioita toteuttamaan yli 18-vuotiaille suunnattuja suojele- ja tukitoimenpiteitä.

4. Jotta valtiot voisivat tehdä tietoihin perustuvia ikäarvioita, niiden tulisi toteuttaa lapsen ruumiillisen ja henkisen kehityksen kattava arviointi, jonka suorittavat erikoistuneet lastenlääkärit tai muut ammattilaiset, jotka osaavat yhdistää kehityksen eri näkökulmia. Tällaiset arvioinnit tulisi suorittaa pikaisesti lapsiystävällisellä, sukupuolen huomioivalla ja kulttuurisesti sopivalla tavalla muun muassa haastattelemalla lasta ja tarvittaessa hänen mukanaan olevia aikuisia lapsen ymmärtämällä kielellä. Käytettävissä olevia asiakirjoja tulisi pitää aitoina, ellei päinvastaisesta ole todisteita, ja lasten ja heidän vanhempiensa tai sukulaistensa lausunnot on otettava huomioon. Asia olisi ratkaistava arvioinnin kohteena olevan yksilön eduksi. Valtioiden tulisi pidättäytyä käyttämästä lääketieteellisiä menetelmiä, jotka perustuvat esimerkiksi luu- ja hammastutkimusten analysointiin, sillä nämä voivat olla epätarkkoja suurine virhemarginaaleineen. Lisäksi ne voivat olla traumatisoivia kokemuksia ja johtaa tarpeettomiin oikeuskäsittelyihin. Valtioiden tulisi varmistaa, että asianmukaiset riippumattomat elimet voivat tarkistaa niiden määrittelyt tai että niistä voi valittaa tällaiselle elimelle.

B. Oikeus vapauteen (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 16 ja 17 artiklat, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 37 artikla)

5. Jokaisella lapsella on aina perusoikeus vapauteen ja oikeus olla joutumatta säilöön otetuksi maahanmuuton yhteydessä.⁴ Lapsen oikeuksien komitea on vahvistanut, että jokaisen lapsen säilöönotto hänen tai hänen vanhempiensa siirtolaisaseman perusteella on lapsen oikeuksien loukkaus ja lapsen edun periaatteen vastaista.⁵ Tällä perusteella molemmat komiteat ovat toistuvasti todenneet, ettei lapsia saisi koskaan ottaa säilöön syistä, jotka liittyvät heidän tai heidän vanhempiensa siirtolaisasemaan, ja että valtioiden tulisi viipymättä luopua kokonaan lasten säilöönottamisesta maahanmuuton yhteydessä. Lasten kaikenlainen säilöönotto maahanmuuton yhteydessä tulisi kieltää lailla, ja tällainen kieltolaki tulisi panna täysimääräisesti täytäntöön käytännön tasolla.

6. Komiteat tarkoittavat säilöön otolla maahanmuuton yhteydessä kaikkia tilanteita, joissa lapselta riistetään hänen vapautensa hänen tai hänen vanhempiensa siirtolaisasemaan liittyvistä syistä riippumatta lapsen vapaudenriistolalle annetusta nimityksestä ja syystä tai sellaisen laitoksen tai paikan nimestä, jossa vapaudenriisto toteutetaan.⁶ ”Siirtolaisasemaan liittyvillä syillä” komiteat tarkoittavat aiempien ohjeidensa mukaisesti henkilön siirtolais- tai

⁴ Yleissopimus lapsen oikeuksista, 37 artikla; kansainvälinen yleissopimus siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista, 16 ja 17 artiklat; ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 3 ja 9 artiklat; kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, 9 artikla.

⁵ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 78 kohta. Katso myös Yhdistyneiden kansakuntien perusperiaatteet ja suuntaviivat oikeussuojakeinoista ja menettelyistä, jotka koskevat kaikkien vapaudenriiston kohteiksi joutuneiden henkilöiden oikeutta saattaa asia käsiteltäväksi tuomioistuimessa (A/HRC/30/37, liite), erityisesti periaate 21, 46 kohta, ja suuntaviiva 21.

⁶ Vapaudenriistolla tarkoitetaan kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdassa ”kaikenlaista säilöönottoa tai vangitsemista taikka henkilön asettamista lainkäyttö-, hallinto- tai muun viranomaisen määräyksestä julkiseen tai yksityiseen valvontalaitokseen, josta hän ei voi poistua omasta tahdostaan”. Vapaudenriiston kohteeksi joutuneiden nuorten suojelusta annettujen Yhdistyneiden kansakuntien sääntöjen säännössä 11 todetaan seuraavaa: ”Näissä säännöissä tulisi soveltaa seuraavia määritelmiä: b) vapaudenriisto tarkoittaa kaikenlaista säilöönottoa tai vangitsemista taikka henkilön asettamista lainkäyttö-, hallinto- tai muun viranomaisen määräyksestä julkiseen tai yksityiseen valvontalaitokseen, josta hän ei voi poistua omasta tahdostaan.”

oleskeluoikeusasemaa tai näiden puuttumista riippumatta siitä, onko kyseessä laitton maahan-tulo tai oleskelu vai ei.

7. Lisäksi sekä lapsen oikeuksien komitea että siirtotyöläisten ja heidän perheen-jäsentensä oikeuksia käsittelevä komitea ovat korostaneet, ettei lapsia saisi kriminalisoida eikä heihin saisi kohdistaa rangaistustoimenpiteitä, kuten säilöönottoa, heidän tai heidän vanhempiensa siirtolaisaseman vuoksi.⁷ Laitton maahan-tulo ja oleskelu eivät itsessään muodosta henkilöihin, omaisuuteen tai kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia rikoksia.⁸ Laittoman maahan-tulon ja oleskelun kriminalisointi ylittää sopimusvaltioiden oikeutetun edun valvoa ja säännellä maahanmuuttoa sekä johtaa mielivaltaisiin pidätyksiin.

8. Lapsen oikeuksien komitea on ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten osalta todennut vuonna 2005, ettei lapsilta pitäisi riistää heidän vapauttaan ja että pidätystä ei voi perustella ainoastaan sillä, että lapsi on ilman huoltajaa tai joutunut eroon perheestään, tai lapsen siirtolais- tai oleskeluaseman tai niiden puuttumisen perusteel-la.⁹

9. Komiteat painottavat kaikenlaiseen vapaudenriistoon väistämättä sisältyviä haittoja ja kielteisiä vaikutuksia, joita säilöönotolla maahanmuuton yhteydessä voi olla lasten ruumiilliselle ja henkiselle terveydelle ja heidän kehitykselleen, vaikka heidän säilöönottonsa olisi vain lyhytaikaista tai he olisivat perheidensä seurassa. Kidutusta ja muuta julmaa, epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua tai rangaistusta käsittelevä erityisraporttija on todennut, että ”hallinnollisessa maahanmuuttoasioiden toimeenpanossa...lasten tai heidän vanhempiensa siirtolaisasemaan perustuva lasten vapaudenriisto ei koskaan ole lapsen edun mukaista, ylittää tarpeellisuusvaatimuksen, on selvästi suhteetonta ja voi muodostaa siirtolaislasten julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun”.¹⁰

10. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 37 artiklan b luetelmakohtassa vahvistetaan yleisperiaate, jonka mukaan lapselta saa riistää vapauden vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona. Laittomaan maahan-tuloon tai oleskeluun liittyvillä rikkomuksilla ei kuitenkaan missään tapauksessa voi olla samanlaisia seuraamuksia kuin rikollisilla teoilla.¹¹ Tästä syystä mahdollisuus ottaa lapsi säilöön viimeisenä keinona, jota saatetaan soveltaa muissa yhteyksissä kuten nuorten rikosoikeusjärjestelmässä, ei sovellu maahanmuut-tomenettelyihin, koska se olisi ristiriidassa lapsen edun periaatteen ja lapselle kehitykseen taatun oikeuden kanssa.

11. Sen sijaan valtioiden tulisi ottaa käyttöön ratkaisuja, jotka turvaavat lapsen edun samoin kuin heidän oikeutensa vapauteen ja perhe-elämään sellaisten lakien, politiikkojen ja käytäntöjen avulla, jotka mahdollistavat lasten pysymisen perheenjäsentensä ja/tai huoltajien-sa kanssa yhteisöperustaisissa ympäristöissä, joihin ei liity vapaudenmenetystä, heidän siirto-

⁷ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 78 kohta.

⁸ Katso siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommentti nro 2 (2013) laittomien siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista, 24 kohta.

⁹ Katso lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 6 (2005) ilman huoltajaa olevien tai perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelusta kotimaansa ulkopuolella, 61 kohta.

¹⁰ Katso asiakirja A/HRC/28/68, 80 kohta.

¹¹ Katso siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommentti nro 2, 24 kohta. Katso myös lapsen oikeuksien komitean yleisen keskustelupäivän raportti vuodelta 2012, 78 kohta. Samoilla linjoilla ovat raporteissaan myös mielivaltaisia pidätyksiä käsittelevä työryhmä (A/HRC/13/30), raportin 58 kohta, ja siirtolaisten ihmisoikeuksia käsittelevä erityisraporttija (A/HRC/20/24), raportin 31 ja 38 kohdat.

laisasemansa käsittelyn ja etunsa arvioinnin aikana¹² sekä ennen palauttamista. Jos lapset ovat ilman huoltajaa, heillä on oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja apua vaihtoehtoisen hoidon ja majoituksen muodossa lasten sijaishuoltoa koskevien ohjeiden mukaisesti.¹³ Jos lapset ovat vanhempiensa seurassa, tarve pitää perhe yhdessä ei ole pätevä syy, joka oikeuttaisi riistämään lapselta vapauden. Jos lapsen etu vaatii perheen pitämistä yhdessä, ehdoton vaatimus olla riistämättä lapselta vapautta koskee tällöin myös lapsen vanhempia ja edellyttää, että viranomaiset valitsevat koko perheelle ratkaisuja, joihin ei liity vapaudenmenetystä.¹⁴

12. Näin ollen lapsen ja perheen säilöönotto maahanmuuton yhteydessä tulisi kieltää lailla ja sen poistaminen varmistaa politiikoissa ja käytännöissä. Säilöönottoon käytetyt resurssit tulisi kohdentaa ratkaisuihin, joihin ei liity vapaudenmenetystä ja joita toimivaltaiset lastensuojeluviranomaiset toteuttavat osallistamalla lapsen ja tarvittaessa hänen perheensä. Lapselle ja perheelle tarjottaviin toimenpiteisiin ei saisi liittyä minkäänlaista lapsen tai perheen vapaudenriistoa, ja niiden tulisi perustua hoidon ja suojelun etiikalle eikä pakkokeinoille.¹⁵ Niissä tulisi keskittyä ratkaisemaan tapaus lapsen edun mukaisesti ja tarjota kaikki aineelliset, sosiaaliset ja emotionaaliset edellytykset, joita tarvitaan lapsen oikeuksien kattavan suojelun varmistamiseksi, mikä mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen. Riippumattomien julkisten elinten samoin kuin kansalaisjärjestöjen tulisi voida säännöllisesti valvoa näitä palveluja tai toimenpiteitä. Lapsilla ja perheillä tulisi olla pääsy tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, jos maahanmuuton yhteydessä toimeenpannaan säilöönottoja.

13. Komiteoiden näkemyksen mukaan lasten suojelusta ja hyvinvoinnista vastaavien toimijoiden tulisi kantaa ensisijainen vastuu lapsista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä. Kun maahanmuuttoviranomaiset ensimmäisinä havaitsevat siirtolaislapsen, asiasta tulisi välittömästi ilmoittaa lastensuojelu- tai sosiaaliviranomaisille, joiden tulisi olla vastuussa lapsen tilanteen kartoittamisesta suojelua, suojaa ja muita tarpeita varten. Ilman huoltajaa olevat ja perheestään eroon joutuneet lapset tulisi sijoittaa kansalliseen/paikalliseen vaihtoehtoisen hoidon järjestelmään, mieluiten perhetyyppiseen hoitoon oman perheen piirissä, jos perheenjäseniä on saatavilla, tai yhteisöperustaiseen hoitoon, jos perheenjäseniä ei ole saatavilla. Nämä päätökset on tehtävä lapsilähtöisessä ja asianmukaisessa menettelyssä, jossa muun muassa kunnioitetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi, oikeutta päästä oikeussuojakeinoihin ja oikeutta kyseenalaistaa tuomarin edessä päätös, jolla häneltä voitaisiin riistää vapaus.¹⁶ Lisäksi tulisi ottaa huomioon lapsen haavoittuvuudet ja tarpeet, jotka perustuvat muun muassa sukupuoleen, vammaan, ikään, mielenterveyteen, raskauteen tai muihin olosuhteisiin.

C. Asianmukaiset menettelytakeet ja pääsy oikeussuojakeinoihin (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 16, 17 ja 18 artiklat, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 12 ja 40 artiklat)

14. Pääsy oikeussuojakeinoihin on itsessään perusoikeus ja edellytys kaikkien muiden ihmisoikeuksien suojelulle ja edistämiseksi. Näin ollen on äärimmäisen tärkeää, että jokainen lapsi on kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä voimaannutettu vaatimaan oikeuksiaan.

¹² Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 79 kohta.

¹³ Katso lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 6, 39–40 kohdat.

¹⁴ Katso asiakirja A/HRC/20/24, 40 kohta; *Siirtolaislasten ja/tai kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien lasten oikeudet ja takeet, Amerikan valtioiden ihmisoikeustuomioistuimen neuvoa-antava lausunto OC-21/14, 19. elokuuta 2014*, 159 kohta; asiakirja A/HRC/28/68, 80 kohta.

¹⁵ Katso lasten sijaishuoltoa koskevat ohjeet.

¹⁶ Katso Yhdistyneiden kansakuntien peruseriaaatteet ja suuntaviivat oikeussuojakeinoista ja menettelyistä, jotka koskevat kaikkien vapaudenriiston kohteiksi joutuneiden henkilöiden oikeutta saattaa asia käsiteltäväksi tuomioistuimissa, erityisesti suuntaviiva 18 (katso A/HRC/30/37, 100 kohta).

Sopimusvaltioiden vastuu edellyttää rakenteellisia ja ennakoivia puuttumistoimia, joilla varmistetaan oikeudenmukainen, tehokas ja nopea pääsy oikeussuojakeinoihin. Lapsen oikeuksien komitea on yleissopimuksen yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä koskevassa yleiskommentissaan nro 5 (2003) katsonut, että tehokkaat oikeussuojakeinot edellyttävät tehokkaita lapsiystävällisiä menettelyjä. Lisäksi se esitti, että tällaisissa menettelyissä tulisi taata tiettyjen erityistoimien käyttöönotto sen varmistamiseksi, että hallinnolliset ja oikeudelliset menettelyt on mukautettu vastaamaan lasten tarpeita ja kehitystä ja että lapsen etu on ensisijaisesti huomioon otettava seikka kaikissa tällaisissa menettelyissä.

15. Komiteoiden näkemyksen mukaan valtioiden tulisi varmistaa, että niiden lainsäädäntö, politiikat, toimenpiteet ja käytännöt takaavat lapsilähtöiset ja asianmukaiset menettelyt kaikissa maahanmuuttoa ja turvapaikkaa koskevissa hallinto- ja oikeuskäsittelyissä, jotka vaikuttavat lasten ja/tai heidän vanhempiansa oikeuksiin. Kaikkia lapsia, myös vanhempiansa tai muiden laillisten huoltajiensa seurassa olevia lapsia, tulisi kohdella itsenäisinä oikeuksien haltijoina, heidän lapsille ominaiset tarpeensa tulisi ottaa huomioon yhdenvertaisesti ja yksilöllisesti ja heidän näkemyksiään tulisi kuulla ja ottaa ne huomioon asianmukaisesti. Heillä tulisi olla pääsy hallinnollisiin ja oikeudellisiin muutoksenhakukeinoihin heidän tai heidän vanhempiansa tilanteeseen vaikuttavien päätösten osalta, jotta voidaan taata, että kaikki päätökset tehdään heidän etunsa mukaisesti.¹⁷ Toimenpiteisiin tulisi ryhtyä sellaisten tarpeettomien viivytysten välttämiseksi maahanmuutto/turvapaikkamenettelyissä, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti lasten oikeuksiin, myös perheiden jälleenyhdistämismenettelyissä. Samalla tulisi tukea nopeita menettelyjä, ellei tämä ole lapsen edun vastaista ja edellyttäen, etteivät ne rajoita asianmukaisten menettelytakeiden noudattamista.

16. Jos lasten oikeuksia on loukattu, lasten tulisi voida tehdä valitus tuomioistuimille, hallintotuomioistuimille tai muille alempitasoisille elimille, jotka ovat helposti heidän käytettävissään esimerkiksi lastensuojelu- ja nuorisolaitoksissa, kouluissa ja kansallisissa ihmisoikeusinstituutioissa. Lisäksi lasten tulisi voida saada neuvoja ja edustajapalveluja lapsiystävällisellä tavalla ammattilaisilta, joilla on asiantuntemusta lapsista ja siirtolaiskysymyksistä. Valtioiden tulisi varmistaa yhtenäiset politiikat, jotka ohjaavat viranomaisia tarjoamaan maksuttomia ja laadukkaita oikeudellisia neuvonta- ja edustuspalveluja siirtolais-, turvapaikanhakija- ja pakolaislapsille, mukaan lukien yhdenvertaisen pääsyn palveluihin ilman huoltajaa oleville ja perheestään eroon joutuneille lapsille, jotka ovat paikallisviranomaisten huostassa, ja ilman henkilöasiakirjoja oleville lapsille.¹⁸

17. Lapsille tulisi erityisesti taata seuraavat oikeudet etenkin lapsen edun arvioinnin ja lapsen edun määrittelymenettelyjen yhteydessä:

- (a) oikeus päästä alueelle riippumatta siitä, millaisia henkilöasiakirjoja heillä on tai onko heillä henkilöasiakirjoja, ja tulla ohjatuksi sellaisten viranomaisten luokse, jotka vastaavat heidän tarpeidensa arvioinnista heidän oikeuksiansa suojelemiseksi ja varmistavat menettelytakeiden noudattamisen
- (b) oikeus saada tietoa käynnissä olevasta menettelystä ja maahanmuutto- ja turvapaikkamenettelyissä tehdystä päätöksestä, sen seurauksista ja valitusmahdollisuuksista

¹⁷ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 75 kohta.

¹⁸ Ihmisoikeusneuvoston päätöslauselma nro 25/6. Katso myös *Amerikan valtioiden ihmisoikeustuomioistuimen neuvoa-antava lausunto OC-21/14, 19. elokuuta 2014, 108–143 kohdat.*

- (c) oikeus siihen, että erikoistunut viranomainen tai tuomari suorittaa maahanmuuttomenettelyt ja että lasten kanssa viestimään koulutetut ammattilaiset suorittavat mahdolliset haastattelut henkilökohtaisesti
- (d) oikeus tulla kuulluksi ja osallistua kaikkiin menettelyvaiheisiin sekä saada maksutta kääntäjän ja/tai tulkin apua
- (e) oikeus tehokkaaseen viestintään konsuliviranomaisten kanssa sekä oikeus saada konsuliapua ja lapsilähtöistä, oikeusperustaista konsulisuojelua
- (f) oikeus saada apua asianajajalta, joka on koulutettu edustamaan lapsia ja/tai jolla on kokemusta tästä, kaikissa käsittelyvaiheissa ja viestiä vapaasti edustajan kanssa sekä oikeus saada maksutonta oikeusapua
- (g) oikeus saada lapsia koskevat hakemukset ja menettelyt käsitellyiksi ensisijaisina samalla kun varmistetaan, että menettelyihin valmistautumiseen on riittävästi aikaa ja että noudatetaan kaikkia asianmukaisia menettelytakeita
- (h) oikeus valittaa päätöksestä ylemmälle tuomioistuimelle tai riippumattomalle viranomaiselle, jolloin valituksella on lykkäävä vaikutus
- (i) ilman huoltajaa olevien ja vanhemmistaan eroon joutuneiden lasten oikeus saada mahdollisimman pian nimitetyksi pätevä huoltaja, jolla on keskeinen rooli asianmukaisen menettelyn takaajana sen varmistamiseksi, että kunnioitetaan lapsen etua¹⁹
- (j) oikeus saada huoltajan ja oikeusavustajan kanssa täydelliset tiedot koko menettelyn ajan, mukaan lukien tiedot heidän oikeuksistaan ja kaikki oleelliset tiedot, jotka voivat vaikuttaa heihin.

18. Komiteat tunnustavat epävarman ja epävakaa siirtolaisaseman kielteiset vaikutukset lasten hyvinvointiin. Tästä syystä komiteat suosittelevat valtioita varmistamaan, että lasten käytettävissä on selkeät ja helppopääsyiset aseman määrittelymenettelyt, jotta he saavat asemansa laillistettua eri perustein (kuten oleskelun pituus).

19. Komiteat katsovat, että kun lapsen oikeuksia koskevaa yleissopimusta tulkitaan kattavasti siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 7 artiklan a luetelmakohdan, 23 artiklan ja 65 artiklan 2 kohdan kanssa, tämän pitäisi johtaa sellaisten tehokkaiden konsulisuojelupolitiikkojen kehittämiseen ja täytäntöönpanoon, joihin sisältyy erityistoimet lasten oikeuksien suojelemiseksi, kuten jatkuva koulutus konsulihenkilöstölle näistä kahdesta yleissopimuksesta sekä muista ihmisoikeussopimuksista ja konsulisuojelupalveluja koskevien protokollien edistäminen.

D. Oikeus nimeen, henkilöllisyyteen ja kansalaisuuteen (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 29 artikla, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 7 ja 8 artiklat)

1. Syntymän rekisteröinti

20. Syntymän rekisteröinnin puuttumisella voi olla monia kielteisiä vaikutuksia lasten oikeuksista nauttimiseen, kuten lapsiavioliitto, ihmiskauppa, pakkovärväys ja lapsityö. Syn-

¹⁹ Katso lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 6, 20–21 kohdat ja 33–38 kohdat.

tymän rekisteröinti voi myös edesauttaa lapsia hyväksikäyttäneiden tuomitsemista. Rekisteröimättömät lapset ovat erityisessä vaarassa joutua valtiottomiksi, jos he syntyvät laittomina siirtolaisina oleville vanhemmille, koska he eivät voi saada vanhempiensa lähtömaan kansalaisuutta eivätkä saa syntymäänsä rekisteröityä ja kansalaisuutta syntymäpaikassaan.²⁰

21. Komiteat kehottavat sopimusvaltioita ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kaikki lapset rekisteröidään välittömästi syntymän yhteydessä ja heille annetaan syntymätodistus riippumatta heidän tai heidän vanhempiensa siirtolaisasemasta. Syntymän rekisteröinniltä tulisi poistaa oikeudelliset ja käytännön esteet muun muassa kieltämällä terveystalujen tarjoajia tai rekisteröinnistä vastaavia virkamiehiä vaihtamasta tietoja maahanmuuttoasioiden toimeenpanosta vastaavien viranomaisten kanssa. Vanhempia ei myöskään saisi vaatia esittämään heidän siirtolaisasemaansa koskevia asiakirjoja. Lisäksi tulisi toteuttaa toimia syntymän myöhäisen rekisteröinnin helpottamiseksi ja tästä johtuvien taloudellisten seuraamusten välttämiseksi. Rekisteröimättömille lapsille tulisi turvata yhdenvertainen pääsy terveydenhuoltoon, suojeluun, koulutukseen ja muihin sosiaalipalveluihin.

22. Tilanteissa, joissa lapsen henkilöasiakirjat on hankittu laittomasti hänen puolestaan ja lapsi pyytää henkilöasiakirjojensa palauttamista voimaan, sopimusvaltioita kannustetaan ottamaan käyttöön joustavia lapsen edun mukaisia menettelyjä, etenkin myöntämään oikaistuja asiakirjoja ja välttämään syytteesenpanoa, jos on tapahtunut väärennys.

2. Oikeus kansalaisuuteen ja suojelutakeet valtiottomuuden ehkäisemiseksi

23. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 7 artiklassa korostetaan kansalaisuudettomuuden ehkäisemistä toteamalla, että sopimusvaltioiden on varmistettava, että lapsen oikeus tulla rekisteröidyksi, oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan toteutuvat. Sama oikeus on vahvistettu kaikille siirtotyöläisten lapsille siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 29 artiklassa.

24. Vaikka valtiot eivät ole velvollisia myöntämään kansalaisuutta jokaiselle niiden alueella syntyneelle lapselle, niiden on otettava käyttöön kaikki asianmukaiset toimenpiteet sekä valtion sisällä että yhteistyössä muiden valtioiden kanssa sen varmistamiseksi, että jokaisella lapsella on syntyessään kansalaisuus. Keskeisenä toimenpiteenä on kansalaisuuden myöntäminen valtion alueella syntyneelle lapselle syntymän yhteydessä tai mahdollisimman pian syntymän jälkeen, jos lapsi olisi muutoin valtioton.

25. Sellaiset kansalaisuuslait tulisi kumota, jotka ovat syrjiviä kansalaisuuden siirtämisen tai saamisen osalta perustein, jotka liittyvät esimerkiksi lapsen ja/tai hänen vanhempiensa rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon, sukupuoleen, vammaan ja siirtolaisasemaan. Lisäksi kaikki kansalaisuuslait tulisi täytäntöönpanna syrjimättömällä tavalla muun muassa oleskeluoikeusasemaan liittyvien maassaolon pituutta koskevien vaatimusten osalta sen varmistamiseksi, että jokaisen lapsen oikeutta kansalaisuuteen kunnioitetaan ja suojellaan ja turvataan se.

26. Valtioiden tulisi vahvistaa toimenpiteitä kansalaisuuden myöntämiseksi niiden alueella syntyneille lapsille tilanteissa, joissa lapset muutoin olisivat valtiottomia. Jos äidin kansalaisuusvaltion lainsäädännössä ei tunnusteta naisen oikeutta siirtää kansalaisuutensa lapsilleen ja/tai puolisolleen, lapset voivat olla vaarassa päätyä valtiottomiksi. Samoin jos kansalaisuuslait eivät takaa naisille itsenäistä oikeutta hankkia, muuttaa tai säilyttää kansalaisuuttaan avioliiton solmimisen yhteydessä, tytöt, jotka ovat avioituneet ennen 18 vuoden ikää, voivat

²⁰ Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan valtioton henkilö ”tarkoittaa henkilöä, jota ei mikään valtio lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan”.

kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä olla vaarassa päätyä valtiottomiksi tai jäädä väkivaltaisiin avioliittoihin, koska he pelkäävät joutuvansa valtiottomiksi. Valtioiden tulisi ryhtyä välitömiin toimenpiteisiin naisia syrjivien kansalaisuuslakien uudistamiseksi myöntämällä yhtäläiset oikeudet miehille ja naisille siirtää kansalaisuutensa lapsilleen ja puolisoilleen sekä kansalaisuuden hankkimisen, muuttamisen ja säilyttämisen osalta.

E. Perhe-elämä (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14, 17 ja 44 artiklat, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9, 10, 11, 16, 18, 19 ja 20 artiklat ja 27 artiklan 4 kohta)

27. Oikeus perhe-elämän suojaan on tunnustettu kansainvälisissä ja alueellisissa ihmisoikeussopimuksissa, mukaan lukien lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa ja siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa. Näin ollen tätä oikeutta tulisi kunnioittaa ja suojella ja se pitäisi turvata täysimääräisesti jokaiselle lapselle ilman minkäänlaista syrjintää riippumatta lasten oleskeluoikeus- tai kansalaisuusasemasta. Valtioiden tulisi noudattaa kansainvälisoikeudellisia velvollisuuksiaan, jotka liittyvät perheen, sisarukset mukaan lukien, yhtenäisyyden säilyttämiseen ja vanhemmista erottamisen ehkäisemiseen, mihin tulisi kiinnittää ensisijaisesti huomiota lasten sijaishuoltoa koskevien ohjeiden mukaisesti. Perhepiiriä koskevan oikeuden suojeleminen edellyttää usein sitä, että valtiot eivät pelkästään pidättäydy toimista, jotka voivat johtaa perheen hajoamiseen, tai muusta mielivaltaisesta puuttumisesta perhe-elämää koskevaan oikeuteen, vaan niiden pitää myös ryhtyä positiivisiin toimenpiteisiin perheyksikön säilyttämiseksi, mukaan lukien yhdistämällä uudelleen toisistaan eroon joutuneet perheenjäsenet. Lapsen oikeuksien komitea toteaa yleiskommentissaan nro 14 (2013), joka koskee lapsen oikeutta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon, että ilmaus ”vanhemmat” on tulkittava laajasti siten, että se käsittää biologiset, adoptio- tai sijaisvanhemmat ja tarvittaessa paikallisen tavan mukaisen suurperheen tai yhteisön jäsenet.

1. Perheiden erottamattomuus

28. Siirtolaisten oikeus perheen yhtenäisyyteen voi olla ristiriidassa valtioilla olevan oikeutetun edun kanssa tehdä päätöksiä muiden kuin niiden kansalaisten maahantulosta alueelleen tai oleskelusta siellä. Lasten ja perheiden yksityisyydensuojaan ja perhe-elämään ei kuitenkaan saisi puuttua mielivaltaisesti tai laittomasti kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä.²¹ Perheen hajottaminen karkottamalla tai poistamalla perheenjäsen sopimusvaltion alueelta tai muutoin kieltämällä perheenjäsenen pääsy valtion alueelle tai sinne jääminen voi johtaa mielivaltaiseen tai laittomaan puuttumiseen perhe-elämään.²²

29. Komiteat katsovat, että perheen yhtenäisyyden rikkominen karkottamalla toinen tai molemmat vanhemmat maahantuloa tai oleskelua koskevien maahanmuuttolakien rikkomisen perusteella on suhteetonta, sillä edut, joita saavutetaan pakottamalla vanhempi poistumaan alueelta maahanmuuttoon liittyvän rikkomuksen vuoksi, ovat vähäisemmät kuin

²¹ Katso ihmisoikeuskomitean yleiskommentti nro 15 (1986) yleissopimuksen mukaisesta ulkomaalaisten asemasta, 7 kohta.

²² Ihmisoikeuskomitea, tiedonannot nro 2009/2010, *Ilyasov v. Kazakstan*, kanta hyväksytty 23. heinäkuuta 2014; nro 2243/2013, *Husseini v. Tanska*, kanta hyväksytty 24. lokakuuta 2014; nro 1875/2009, *M.G.C. v. Australia*, kanta hyväksytty 26. maaliskuuta 2015; nro 1937/2010, *Leghaei ja muut v. Australia*, kanta hyväksytty 26. maaliskuuta 2015, ja nro 2081/2011, *D.T. v. Kanada*, kanta hyväksytty 15. huhtikuuta 2006.

perhe-elämän rajoittamiseen sisältyvä uhraus ja vaikutukset lapsen elämään ja kehitykseen.²³ Siirtolaislapsia ja heidän perheitään tulisi myös suojella tapauksissa, joissa karkotukset johtaisivat mielivaltaiseen puuttumiseen heidän oikeuteensa perhe- ja yksityiselämään.²⁴ Komiteat suosittelevat, että valtiot tarjoavat mahdollisuuksia lastensa kanssa asuville laittomille siirtolaisille asemansa laillistamiseen, erityisesti jos lapsi on syntynyt tai asunut kohdemaassa pidemmän aikaa tai jos paluu vanhemman lähtömaahan olisi lapsen edun vastaista. Jos vanhempien karkotus perustuu rikoksiin, heidän lastensa oikeudet, myös heidän oikeutensa saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon sekä tulla kuulluksi ja saada näkemyksensä otetuksi asianmukaisesti huomioon, tulisi varmistaa ottaen samalla huomioon suhteellisuusperiaate ja muut ihmisoikeusperiaatteet ja -standardit.

30. Komiteat ovat huolissaan tapauksista, joissa lapset erotetaan vanhemmistaan ja sijoitetaan lastensuojelujärjestelmien toimesta vaihtoehtoiseen hoitoon silloin, kun ei ole huolta vanhempien harjoittamasta väkivallasta tai laiminlyönnistä. Taloudellinen ja aineellinen köyhyys tai suoraan ja pelkästään tällaisesta köyhyydestä johtuvien olosuhteiden ei koskaan pitäisi olla ainoana perusteena lapsen erottamiselle vanhempien hoidosta, lapsen sijoittamiselle vaihtoehtoiseen hoitoon tai lapsen yhteiskuntaan uudelleenkotoutumisen estämiselle. Tältä osin valtioiden tulisi tarjota asianmukaista apua vanhemmille ja laillisille huoltajille heidän hoidaessaan lastenkasvatustehtävänsä, mukaan lukien tarjoamalla sosiaalietuuksia ja lapsilisiä sekä muita sosiaalisia tukipalveluita riippumatta vanhempien tai lapsen siirtolaisasemasta.

31. Komiteat katsovat myös, että lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 18 artiklan perusteella lapsen oikeutta perhepiiriin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä koskevassa kattavassa lähestymistavassa tulisi harkita toimenpiteitä, joiden avulla vanhemmat voivat täyttää tehtävänsä lapsen kehityksen osalta. Koska lasten ja/tai heidän vanhempiansa laitton siirtolaisasema voi haitata tällaisten tavoitteiden saavuttamista, valtioiden tulisi asettaa käyttöön laillisia ja syrjimättömiä maahanmuuttokanavia sekä tarjota pysyviä ja helppopääsyisiä järjestelmiä lapsille ja heidän perheilleen, jotta he voivat saada pitkäaikaisen laillisen siirtolaisaseman tai oleskeluluvat esimerkiksi perheen yhtenäisyyden, työsuhteiden, yhteiskunnallisen kotoutumisen ja muiden perusteiden perusteella.²⁵

2. Perheen jälleenyhdistäminen

32. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 10 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on varmistettava, että perheen jälleenyhdistämistä koskevat hakemukset käsitellään myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti, jolloin muun muassa edistetään lasten ja heidän vanhempiansa saattamista uudestaan yhteen. Jos lapsen suhde vanhempiinsa ja/tai sisarukseensa (sisaruksiinsa) katkeaa siirtolaisuuden vuoksi (sekä silloin kun vanhemmat muuttavat ilman lasta tai lapsi muuttaa ilman vanhempiaan ja/tai sisarustaan (sisaruksiaan)), perheyksikön säilyttäminen tulisi ottaa huomioon, kun arvioidaan lapsen etua perheen jälleenyhdistämistä koskevien päätösten yhteydessä.²⁶

33. Kun on kyse ilman henkilöasiakirjoja olevista lapsista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä, valtioiden on kehitettävä ja täytäntöön pantava ohjeita kiinnittäen erityistä huomiota siihen, että hallinnollisiin menettelyihin liittyvät määräajat, harkintavalta ja/tai läpinäkyvyyden puute eivät saisi haitata lapsen oikeutta perheen jälleenyhdistämiseen.

²³ Katso Amerikan valtioiden ihmisoikeustuomioistuimen neuvoa-antava lausunto OC-21/14, 19. elokuuta 2014, 280 kohta.

²⁴ Katso siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommentti nro 2 (2013), 50 kohta.

²⁵ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 91 kohta. Katso myös siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 69 artikla.

²⁶ Katso lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon, 66 kohta.

34. Kun on kyse ilman huoltajaa olevista tai perheestään eroon joutuneista lapsista, mukaan lukien vanhemmistaan maahanmuuttolakien täytäntöönpanon, kuten vanhempien säilöönoton, vuoksi erotetut lapset, lapsille pitäisi alkaa viipymättä etsiä kestäviä, oikeusperusteisia ratkaisuja, kuten mahdollisuus perheen jälleenyhdistämiseen, ja panna ne täytäntöön. Jos lapsella on kohde-, lähtö- tai kolmannessa maassa perhettä, kauttakulku- tai kohdemaan lastensuojelu- ja sosiaaliviranomaisten tulisi ottaa mahdollisimman pian yhteyttä perheenjäseniin. Päätöksen siitä, tulisiko lapsi saattaa yhteen perheensä kanssa lähtö-, kauttakulku- ja/tai kohdemaassa, pitäisi perustua kattavalle arvioinnille, jossa lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon ja kiinnitetään huomiota perheen jälleenyhdistämiseen ja johon sisältyy kestävä uudelleenkotouttamissuunnitelma, jolloin lapselle taataan mahdollisuus osallistua prosessiin.

35. Perheen jälleenyhdistämiseen lähtömaassa ei tulisi ryhtyä, jos on olemassa "kohtuullinen riski" siitä, että paluu johtaisi lapsen ihmisoikeuksien loukkauksiin. Jos perheen jälleenyhdistäminen lähtömaassa ei ole lapsen edun mukaista tai ei ole mahdollista paluun oikeudellisten tai muiden esteiden vuoksi, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 ja 10 artiklan mukaiset velvollisuudet astuvat voimaan ja niiden tulisi säädellä valtioiden päätöksiä perheen jälleenyhdistämisestä. Käyttöön tulisi ottaa toimenpiteitä, jotka auttavat vanhempia pääsemään yhteen lastensa kanssa ja/tai laillistamaan asemansa lastensa edun perusteella. Valtioiden tulisi tukea perheiden jälleenyhdistämismenettelyjä, jotta ne voidaan saattaa päätökseen tehokkaasti lapsen edun mukaisesti. Valtioita suositellaan soveltamaan lapsen edun määrittämismenettelyjä perheen jälleenyhdistämisen päätökseen saattamisessa.

36. Jos kohdemaata kieltäytyy perheen jälleenyhdistämisestä lapsen ja/tai hänen perheensä osalta, sen tulisi antaa yksityiskohtaiset tiedot lapselle lapsiystävällisellä ja ikään sopivalla tavalla kieltäytymisen syistä ja lapsen valitusoikeudesta.

37. Kotimaahansa jäävät lapset voivat joutua muuttamaan laittomasti ja vaarallisissa olosuhteissa pyrkiessään pääsemään yhteen kohdemaissa olevien vanhempiensa ja/tai vanhempien sisarustensa kanssa. Valtioiden tulisi kehittää tehokkaita ja helppopääsyisiä perheen jälleenyhdistämismenettelyjä, joiden ansiosta lapset voivat muuttaa laillisesti, myös lähtömaihin jäävät lapset, jotka saattavat muutoin muuttaa laittomasti. Valtioita kannustetaan laatimaan politiikkoja, joiden ansiosta siirtolaiset voivat laillisesti pysyä perheidensä kanssa, jotta voidaan välttyä perheiden hajoamisilta. Menettelyissä tulisi pyrkiä edistämään perhe-elämää ja varmistamaan, että kaikki mahdolliset rajoitukset ovat oikeutettuja, tarpeellisia ja suhteellisia. Vaikka tämä on ensisijaisesti vastaanottavien ja kauttakulkumaiden tehtävä, lähtömaiden tulisi myös ryhtyä toimenpiteisiin perheen jälleenyhdistämisen helpottamiseksi.

38. Komiteat ovat tietoisia siitä, että riittämättömät taloudelliset resurssit usein estävät käyttämästä oikeutta perheen jälleenyhdistämiseen ja että perheen riittävää toimeentuloa osoittavien todisteiden puute voi haitata jälleenyhdistämismenettelyjä. Valtioita kannustetaan tarjoamaan riittävää taloudellista tukea ja muita sosiaalipalveluja tällaisille lapsille ja heidän vanhemmalleen (vanhemmilleen), sisaruksilleen ja tarvittaessa muille sukulaisille.

F. Suojelu kaikenlaiselta väkivallalta ja hyväksikäytöltä, myös riistolta, lapsityöltä ja lapsikaappauksilta sekä lasten myynniltä ja kauppaamiselta (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 11 ja 27 artiklat, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 19, 26, 32, 34, 35 ja 36 artiklat)

39. Kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä lapset, etenkin ilman henkilöasiakirjoja olevat, valtiottomat, ilman huoltajaa olevat tai perheestään eroon joutuneet lapset, ovat erityisen alttiita koko siirtolaisprosessin ajan lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaissa väkivallan eri

muodoille, joihin kuuluvat muun muassa laiminlyönti, hyväksikäyttö, kidnappaus, kaappaus ja pakottaminen, ihmiskauppa, seksuaalinen hyväksikäyttö, taloudellinen hyväksikäyttö, lapsityö, kerjääminen tai osallistuminen rikolliseen ja laittomaan toimintaan. Tällaiset lapset ovat vaarassa joutua valtiollisten tai muiden kuin valtiollisten toimijoiden harjoittaman väkivallan kohteeksi tai todistamaan heidän vanhempinsa tai muihin kohdistuvaa väkivaltaa etenkin, jos he matkustavat tai oleskelevat laittomasti. Komiteat kiinnittävät valtioiden huomion 19. lokakuuta 1996 toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn Haagin yleissopimuksen 6 artiklaan, jonka mukaan sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisilla on toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin sellaisten pakolaislasten ja lasten osalta henkilön tai omaisuuden suojelemiseksi, jotka kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi ovat vailla asuinpaikkaa ja ovat tästä syystä sen alueella.

40. Komiteat ovat myös tietoisia siitä, että rajoittavat maahanmuutto- tai turvapaikkapolitiikat, laittoman siirtolaisuuden kriminalisointi mukaan lukien, sekä riittävän turvallisten, sääntöjenmukaisten, helppopääsyisten ja edullisten laillisten maahanmuuttokanavien tai asianmukaisten lastensuojelujärjestelmien puute saattavat siirtolais- ja turvapaikanhakijalapsia, myös ilman huoltajaa olevat tai vanhemmistaan eroon joutuneet lapset, erityisen alttiiksi väkivallalle ja hyväksikäytölle muuttomatkinsa aikana ja kohdemaissa.

41. On oleellista, että valtiot ryhtyvät kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin ehkäistäkseen ja torjuakseen lasten laitonta siirtämistä ja palauttamatta jättämistä sekä pahimpia lapsityön muotoja, joihin kuuluvat muun muassa kaikki orjuuden muodot, kaupallinen seksuaalinen hyväksikäyttö ja lasten käyttö laittomaan toimintaan, kuten kerjäämiseen, ja vaarallinen työ, sekä suojelemaan heitä väkivallalta ja taloudelliselta hyväksikäytöltä. Komiteat tunnustavat, että lapsiin kohdistuu sukupuoleen perustuvia riskejä ja haavoittuvuuksia, jotka tulisi tunnistaa ja joihin tulisi puuttua erikseen. Tytöt saattavat monissa tilanteissa olla jopa alttiimpia ihmiskaupalle, erityisesti seksuaalisiin hyväksikäyttötarkoituksiin. Valtioiden tulisi ryhtyä lisätoimiin puuttuakseen tyttöjen ja poikien erityiseen alttiuteen joutua ihmiskaupan uhriksi seksuaalisiin hyväksikäyttötarkoituksiin. Tämä kattaa tytöt ja pojat, jotka saattavat olla vammaisia, sekä lapset, jotka ovat lesboja, homoja, biseksuaaleja, transsukupuolisia tai intersukupuolisia.

42. Ilman henkilöasiakirjoja olevat siirtolaislapset ja vanhemmat, jotka ovat riippuvaisia oleskelu- tai työluvista ja joiden sponsori/työntekijä voi helposti riistää heiltä asiakirjat, ovat vaarassa sille, että julkisten palvelujen tarjoajat tai muut viranomaiset tai yksityishenkilöt ilmiantavat heidät maahanmuuttoviranomaisille. Tämä rajoittaa heidän ihmisoikeuksista, kuten suojelusta ja pääsystä oikeussuojakeinoihin, nauttimistaan sekä saattaa heidät alttiimmiksi väkivallalle ja työhön liittyvälle ja muulle hyväksikäytölle ja riistolle.²⁷ Tämä voi olla seurausta poliitikoista, joilla laittomien siirtolaisten paljastuminen asetetaan etusijalle sen sijaan, että heitä suojeltaisiin väkivallalta, hyväksikäytöltä ja riistolta, mikä saattaa lapset alttiimmiksi väkivallalle ja sille, että he joutuvat todistamaan perheenjäsenensä kohdistuvaa väkivaltaa. Muiden toimenpiteiden lisäksi tulisi varmistaa, että lastensuojelupalvelujen ja maahanmuuttoasioiden toimeenpanon välillä on tehokkaat palomuurit.

43. Valtioiden tulisi ottaa käyttöön seuraavat toimenpiteet niiden siirtolaislasten osalta, joiden kohdalla on viitteitä ihmiskaupasta, myynnistä tai muista seksuaalisen hyväksikäytön muodoista tai jotka voivat olla vaarassa joutua tällaisten toimien tai lapsiavioliiton kohteeksi:

- otetaan käyttöön varhaisia tunnistamistoimenpiteitä myynnin, ihmiskaupan ja hyväksikäytön uhrien havaitsemiseksi ja ohjausmekanismeja sekä annetaan tähän

²⁷ Katso siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommentti nro 2, 2 kohta.

liittyvää pakollista koulutusta sosiaalityöntekijöille, rajavartijoille, asianajajille, lääketieteen ammattilaisille ja muulle henkilöstölle, joka on tekemisissä lasten kanssa

- jos käytettävissä on erilaisia siirtolaisstatuksia, tulisi soveltaa kaikkein eniten suojaa tarjoavaa asemaa (eli turvapaikka tai oleskeluoikeus humanitaarisin perustein) ja tällaisen aseman myöntäminen tulisi määritellä tapauskohtaisesti lapsen edun mukaisesti
- varmistetaan, että oleskeluoikeuden tai avun tarjoaminen siirtolaislapsille, jotka ovat olleet myynnin, ihmiskaupan tai seksuaalisen hyväksikäytön uhreja, ei riipu rikoskäsitteilyn aloittamisesta tai heidän yhteistyöstään lainvalvontaviranomaisten kanssa.

44. Lisäksi valtioiden tulisi ryhtyä seuraaviin toimiin varmistaa siirtolaislasten täysimääräisen ja tehokkaan suojelun kaikilta väkivallan ja hyväksikäytön muodoilta:

- toteutetaan tehokkaita toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että siirtolaislapsia suojellaan kaikilta orjuuden ja kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön muodoilta ja joutumiselta käytetyksi rikolliseen toimintaan tai sellaiselta työltä, joka voisi vaarantaa heidän terveytensä, turvallisuutensa tai moraalinsa, mukaan lukien liittymällä Kansainvälisen työjärjestön asianmukaisiin yleissopimuksiin
- toteutetaan tehokkaita toimenpiteitä siirtolaislasten suojelemiseksi kaikilta väkivallan ja hyväksikäytön muodoilta heidän siirtolaisasemastaan riippumatta
- tunnustetaan tyttöjen ja poikien sukupuoleen perustuva ja vammaisten lasten haavoittuva asema, joka altistaa heidät ihmiskaupalle seksuaalisiin, työhön liittyviin ja muunlaisiin hyväksikäyttötarkoituksiin, ja puututaan tähän
- varmistetaan, että siirtolaislapsille ja heidän perheilleen, jotka ilmoittavat väkivallasta, hyväksikäytöstä tai riistosta poliisille tai muille asianmukaisille viranomaisille, tarjotaan kattavaa suojelua, tukipalveluja ja pääsy tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, mukaan lukien psykososiaalista apua ja tietoja kyseisistä oikeussuojakeinoista heidän siirtolaisasemastaan riippumatta; lasten ja vanhempien on voitava ilmoittautua turvallisesti poliisille tai muille viranomaisille uhreina tai todistajina ilman vaaraa siitä, että tämän johdosta ryhdytään maahanmuuttoasioiden toimeenpanoon
- tunnustetaan yhteisöllisten palvelujen ja kansalaisjärjestöjen tärkeä rooli siirtolaislasten suojelussa
- laaditaan kattavia politiikkoja, joilla pyritään puuttumaan siirtolaislapsiin kohdistuvan kaikenlaisen väkivallan, hyväksikäytön ja riiston perimmäisiin syihin, ja osoitetaan riittävät resurssit niiden asianmukaiseen täytäntöönpanoon.

G. Oikeus suojeluun taloudelliselta hyväksikäytöltä, mukaan lukien alaikäisenä tehtävältä ja vaaralliselta työltä, sekä oikeus työehtoihin ja sosiaaliturvaan (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 25, 27, 52, 53, 54 ja 55 artiklat, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 26 ja 32 artiklat)

45. Kaikki lakisääteisesti työikäisten siirtolaislasten suorittama työ ei ole hyväksikäyttävää tai tapahdu vaarallisissa olosuhteissa, kun noudatetaan asianmukaisesti kansainvälisiä työelämän normeja, jotka koskevat työhön pääsemiseksi vaadittavaa vähimmäisikää ja lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja poistamista. Komiteat muistuttavat valtioita siitä,

että työikäisiä siirtolaislapsia tulisi asemastaan riippumatta kohdella palkkauksen sekä muiden työolosuhteiden ja -ehtojen osalta yhdenvertaisesti niiden lasten kanssa, joilla on kansalaisuus.

46. Valtioiden tulisi ryhtyä siirtolaislasten työnteon sääntelemiseksi ja heidän suojelemisekseen kaikkiin tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja hallinnollisiin toimenpiteisiin, jotka koskevat vähimmäistyöikää ja vaarallista työtä ja joissa otetaan myös sukupuolinäkökohta huomioon. Kun otetaan huomioon erityiset riskit, joille siirtolaislapset altistuvat, valtioiden on myös varmistettava sekä lainsäädännössä että käytännössä, että toimivaltaiset viranomaiset toteuttavat kaikki tarvittavat toimenpiteet, mukaan lukien asianmukaiset rangaistukset, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräysten ja asianmukaisten kansainvälisten normien tehokkaan täytäntöönpanon takaamiseksi. Samalla on varmistettava, että siirtolaislapset

- nauttivat oikeudenmukaisista työehdoista sekä asianmukaisista työolosuhteista kansainvälisesti hyväksytyjen standardien mukaisesti
- nauttivat erityisistä suojelutoimenpiteistä, joilla säännellään työaikoja- ja olosuhteita, joissa lapset voivat työskennellä
- käyvät säännöllisissä lääkärintarkastuksissa, joissa todetaan heidän työkykynsä
- pääsevät oikeussuojakeinoihin, jos julkiset tai yksityiset toimijat loukkaavat heidän oikeuksiaan, jolloin samalla taataan tehokkaat valitusmekanismit ja palomuri työoikeuksien ja maahanmuuttoasioiden toimeenpanon välillä.

47. Sosiaaliturvan osalta siirtolaislapsilla ja heidän perheillään on oltava oikeus samaan kohteluun kuin kansalaisilla siltä osin kuin he täyttävät valtion sovellettavan lainsäädännön säännökset ja sovellettavien kahden- ja monenvälisten sopimusten määräykset. Komiteat katsovat, että valtioiden tulisi tarvittaessa tarjota siirtolaislapsille ja heidän perheilleen kiireellistä sosiaaliapua heidän siirtolaisasemastaan riippumatta ilman minkäänlaista syrjintää.

48. Siirtolaisperheiden osalta, mukaan lukien perheet, joissa on siirtolaisvanhemmilta syntyneitä lapsia, komiteat painottavat, että lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 5 ja 18 artiklojen mukainen vanhempien vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä ja siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen asianmukaisista määräyksistä johtuvat siirtotyöläisten työoikeudet ovat riippuvaisia toisistaan. Tästä syystä valtioiden tulisi mahdollisuuksien mukaan ryhtyä toimenpiteisiin, joilla varmistetaan, että siirtolaisvanhempien, myös laittomassa asemassa olevien, työoikeuksia kunnioitetaan täysimääräisesti.

H. Oikeus riittävään elintason (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 45 artikla, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artikla)

49. Valtioiden pitäisi varmistaa, että lapsilla on kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä ruumiillisen, henkisen, hengellisen ja moraalisen kehityksensä kannalta riittävä elintaso. Kuten lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artiklan 3 kohdassa määrätään, valtiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen.

50. Sopimusvaltioiden tulisi laatia yksityiskohtaisia ohjeita vastaanottolaitoksiin sovellettavista standardeista, jotta lapsille ja heidän perheilleen voidaan taata riittävä oma tila ja yksityisyys. Valtioiden tulisi ryhtyä toimenpiteisiin taatakseen riittävän elintason väliaikaisissa asuinpaikoissa, kuten vastaanottolaitoksissa sekä virallisilla ja epävirallisilla leireillä, ja var-

mistaa, että ne ovat helppopääsisiä sekä lasten että heidän vanhempiansa kannalta, mukaan lukien vammaiset henkilöt, raskaana olevat naiset ja imettävät äidit. Valtioiden tulisi varmistaa, ettei asuntoloissa rajoiteta lasten päivittäistä liikkumista tarpeettomasti, ottaen huomioon myös tosialliset liikkumisrajoitukset.

51. Valtioiden ei pitäisi puuttua lasten oikeuteen asuntoon toimenpiteillä, jotka estävät siirtolaisia vuokraamasta asuntoja. Toimenpiteisiin tulisi ryhtyä sen varmistamiseksi, että kaikilla siirtolaislapsilla on asemastaan riippumatta pääsy kodittomille tarkoitettuun majoi-
tukseen.

52. Valtioiden tulisi kehittää menettelyjä ja standardeja palomuurien perustamiseksi julkisten tai yksityisten palveluntarjoajien, myös asumispalvelujen tarjoajien, ja maahanmuut-
toasioita toimeenpanevien viranomaisten välille. Valtioiden tulisi samoin varmistaa, että lait-
tomia siirtolaislapsia ei kriminalisoida siitä, että he käyttävät oikeuttaan asumiseen, ja ettei
myöskään kriminalisoida yksityisiä toimijoita, kuten vuokranantajia ja kansalaisjärjestöjä, jotka
auttavat lapsia tämän oikeuden käyttämisessä.

53. Lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määrätään, että sopimusvaltiot
kunnioittavat ja takaavat yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttöval-
lan alaisille lapsille ilman minkäänlaista erottelua. Tämä kattaa myös lasten syrjinnän heidän tai
heidän vanhempiansa siirtolaisaseman perusteella. Tästä syystä komiteat kehottavat sopimus-
valtioita tarjoamaan yhdenvertaisen pääsyn taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuk-
siin. Valtioita kannustetaan pikaisesti muuttamaan lakejaan, politiikkojaan ja käytäntöjään,
jotka syrjivät siirtolaislapsia ja heidän perheitään – myös laittomassa asemassa olevia – tai
estävät heitä pääsemästä tehokkaasti palvelujen ja etuuksien, kuten sosiaaliturvan piiriin.²⁸

I. Oikeus terveyteen (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuk- sia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 28 ja 45 artiklat, lapsen oikeuksia kos- kevan yleissopimuksen 23, 24 ja 39 artiklat)

54. Komiteat tunnustavat, että monet erilaiset tekijät voivat vaikuttaa lapsen ruu-
miilliseen ja henkiseen terveyteen, kuten rakenteelliset tekijät, joita ovat esimerkiksi köyhyys,
työttömyys, siirtolaisuus ja väestönsiirrot, väkivalta, syrjintä ja syrjäytyminen. Komiteat ovat
tietoisia, että siirtolais- ja pakolaislapset voivat kärsiä vakavasta emotionaalisesta ahdistukses-
ta ja heillä voi olla erityisiä ja usein kiireellisiä mielenterveystarpeita. Näin ollen lapsilla tulisi
olla pääsy erityiseen hoitoon ja psykologiseen tukeen, jolloin otetaan huomioon se, että lapset
kokevat stressin eri tavoin kuin aikuiset.

55. Jokaisella siirtolaislapsella tulisi olla pääsy terveydenhuoltoon yhdenvertaisesti
kansalaisten kanssa heidän siirtolaisasemastaan riippumatta. Tämä kattaa kaikki terveyspalve-
lut, sekä ennaltaehkäisy- että hoitopalvelut, ja henkisen, ruumiillisen tai psykososiaalisen hoi-
don, jota tarjotaan yhteisössä tai terveydenhuoltolaitoksissa. Valtiot ovat velvollisia varmistaa-
maan, ettei lasten terveys vaarannu syrjinnän vuoksi, mikä on merkittävä haavoittuvuuteen
myötävaikuttava tekijä. Samoin tulisi puuttua syrjinnän monien eri muotojen seurauksiin.²⁹
Huomiota tulisi kiinnittää sukupuolikohtaisiin vaikutuksiin, jotka ovat seurausta palveluihin
pääsyn rajoittamisesta.³⁰ Lisäksi siirtolaislapsille tulisi tarjota täysimääräinen pääsy iänmukai-
siin seksuaali- ja lisääntymisterveyttä koskeviin tietoihin ja palveluihin.

²⁸ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 86 kohta.

²⁹ Katso yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta, 5 ja 8
kohdat.

³⁰ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 86 kohta.

56. Valtioita kannustetaan painottamaan kokonaisvaltaisen lähestymistavan soveltamista oikeuteen terveyteen. Niiden kansallisissa suunnitelmissa, politiikoissa ja strategioissa tulisi käsitellä siirtolaislasten terveystarpeita ja haavoittuvia tilanteita, joissa nämä lapset saattavat olla. Siirtolaislapsilla tulisi olla pääsy terveyspalveluihin ilman, että heitä vaaditaan esittämään oleskelulupa tai turvapaikan hakijaksi rekisteröitymisen osoittava asiakirja. Palveluihin pääsyn hallinnolliset ja taloudelliset esteet tulisi poistaa muun muassa hyväksymällä vaihtoehtoiset tavat todistaa henkilöllisyys ja asuinpaikka, kuten todistajanlausunto.³¹ Lisäksi komiteat kehottavat valtioita estämään potilastietojen jakamisen terveyslaitosten ja maahanmuuttoviranomaisten välillä sekä maahanmuuttoasioiden toimeenpanotoimet julkisissa terveydenhuoltotiloissa tai niiden läheisyydessä, sillä ne rajoittavat tehokkaasti siirtolaislasten tai laittomille siirtolaisvanhemmille syntyneiden lasten oikeutta terveyteen tai epäävät sen.³² Käyttöön tulisi ottaa tehokkaat palomuurit, jotta voidaan turvata heidän oikeutensa terveyteen.

57. Syrjintä voi usein entisestään heikentää riittämätöntä taloudellista ja oikeudellista suojelua ja pakottaa siirtolaislapset lykkäämään hoitoa, kunnes he ovat vakavasti sairaita. Huomiota tulisi kiinnittää sellaisten seikkojen ratkaisemiseen, jotka liittyvät pikaisia ja kattavia toimia edellyttäviin terveyspalveluihin, joiden yhteydessä syrjivillä lähestymistavoilla voi olla vakavia vaikutuksia siirtolaislasten terveyteen ja ne voivat merkittävästi viivästyttää heidän hoitoaan ja pitkittää toipumista. Terveyspalveluiden ammattilaisten tulisi olla ensisijaisesti sitoutuneita potilaisiinsa ja lapsen terveyden ylläpitämiseen ihmisoikeutena.

58. Aikuisten siirtolaisten oikeutta terveyteen koskevat rajoitukset heidän kansalaisuutensa tai siirtolaisasemansa perusteella voivat myös vaikuttaa lasten oikeuteen terveyteen, elämään ja kehitykseen. Tästä syystä lasten oikeuksiin sovellettavan kokonaisvaltaisen lähestymistavan tulisi sisältää toimenpiteet, joilla pyritään varmistamaan kaikkien siirtotyöläisten ja heidän perheidensä oikeus terveyteen riippumatta heidän siirtolaisasemastaan, samoin kuin toimenpiteet, joilla pyritään varmistamaan monikulttuurinen lähestymistapa terveyspolitiikoihin, -ohjelmiin ja -käytäntöihin.

J. Oikeus opetukseen ja ammatilliseen koulutukseen (siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 30, 43 ja 45 artiklat, lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 28, 29, 30 ja 31 artiklat)

59. Kaikilla lapsilla on kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä heidän asemastaan riippumatta oltava täysimääräinen pääsy kaikenlaiseen koulutukseen, myös varhaiskasvatukseen ja ammatilliseen koulutukseen, yhdenvertaisesti sen maan kansalaisten kanssa, jossa kyseiset lapset asuvat. Tämä velvollisuus merkitsee, että valtioiden tulisi varmistaa kaikkien siirtolaislasten yhdenvertainen pääsy laadukkaaseen ja ketään syrjimättömään koulutukseen heidän siirtolaisasemastaan riippumatta. Siirtolaislapsilla tulisi olla tarvittaessa pääsy vaihtoehtoihin oppimishjelmiin ja mahdollisuus osallistua kaikkiin kokeisiin ja saada todistus opinnoistaan.

60. Komiteat kehottavat painokkaasti valtioita muuttamaan määräyksiään ja käytäntöjään, jotka estävät siirtolaislapsia ja erityisesti ilman henkilöasiakirjoja olevia lapsia ilmoittautumasta kouluihin ja oppilaitoksiin. Valtioiden tulisi myös kehittää tehokkaat palomuurit oppilaitosten ja maahanmuuttoviranomaisten välille ja kieltää opiskelijoiden tietojen jakaminen samoin kuin maahanmuuttoasioiden toimeenpanotoimet koulujen tiloissa tai niiden läheisyydessä, sillä nämä käytännöt rajoittavat siirtolaislasten tai laittomien siirtotyöntekijöiden

³¹ Katso lapsen oikeuksien komitea, vuoden 2012 yleisen keskustelupäivän raportti, 86 kohta.

³² Katso siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommentti nro 2, 74 kohta.

lasten oikeutta opetukseen tai epäävät sen. Kunnioittaakseen lasten oikeutta opetukseen valtioita kannustetaan myös välttämään keskeytyksiä siirtolaisuuteen liittyvien menettelyjen aikana, välttämään mahdollisuuksien mukaan sitä, että lapset joutuvat muuttamaan kouluvuoden aikana, ja tukemaan lapsia pakollisten ja meneillään olevien opintojen suorittamisessa loppuun, kun he saavuttavat täysi-ikäisyyden. Vaikka ylemmän asteen koulutukseen pääsyn tarjoaminen ei ole pakollista, syrjimättömyysperiaate velvoittaa valtiot tarjoamaan saatavilla olevat palvelut jokaiselle lapselle ilman heidän siirtolaisasemaansa tai muuhun kiellettyyn perusteeseen perustuvaa syrjintää.

61. Valtioiden tulisi ottaa käyttöön asianmukaiset toimenpiteet, joilla tunnustetaan lapsen aikaisempi koulutus hyväksymällä aiemmin hankitut koulutodistukset ja/tai myöntämällä uudet todistukset lapsen kykyjen ja osaamisen perusteella leimautumisen tai rankaisemisen välttämiseksi. Tämä koskee yhtäläisesti niin lähtömaita kuin kolmansia maita paluun yhteydessä.

62. Yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että valtiot poistavat kaikenlaisen siirtolaislasten syrjinnän ja hyväksyvät asianmukaisia ja sukupuolen huomioivia säännöksiä koulutuksen esteiden poistamiseksi. Tämä tarkoittaa, että tarvittaessa tarvitaan kohdennettuja toimenpiteitä, mukaan lukien ylimääräistä kieltenopetusta,³³ lisähenkilökuntaa tai muuta kulttuurien välistä tukea ilman minkäänlaista syrjintää. Valtioita kannustetaan osoittamaan henkilökuntaa helpottaakseen siirtolaislasten koulutukseen pääsyä ja edistääkseen siirtolaislasten sopeutumista kouluun. Lisäksi valtioiden tulisi ryhtyä toimenpiteisiin, joilla pyritään kieltämään ja ehkäisemään kaikenlaista koulutuksellista eriytymistä sen varmistamiseksi, että siirtolaislapset oppivat uutta kieltä, mikä edistää tehokasta kotoutumista. Valtioiden pyrkimykseen tulisi sisältyä varhaiskasvatuksen ja psykososiaalisen tuen tarjoaminen. Valtioiden tulisi myös tarjota virallisia ja epävirallisia oppimismahdollisuuksia, opettajankoulutusta ja elämäntaito-opetusta.

63. Valtioiden tulisi kehittää konkreettisia toimia, joilla tuetaan kulttuurien välistä vuoropuhelua siirtolais- ja isäntäyhteisöjen välillä sekä torjutaan ja ehkäistään muukalaisvihaa ja kaikenlaista siirtolaislapsiin kohdistuvaa syrjintää tai siihen liittyvää suvaitsemattomuutta. Lisäksi ihmisoikeuskasvatuksen, jossa käsitellään myös syrjimättömyyttä ja siirtolaisuutta sekä siirtolaisten ja lasten oikeuksia, sisällyttäminen opetusohjelmiin edistäisi muukalaisvihan ja kaikenlaisten syrjivien asenteiden torjuntaa, jotka voivat vaikuttaa siirtolaisten kotoutumiseen pitkällä aikavälillä.

III Kansainvälinen yhteistyö

64. Komiteat vahvistavat tarpeen puuttua kansainväliseen siirtolaisuuteen kansainvälisen, alueellisen tai kahdenvälisen yhteistyön ja vuoropuhelun sekä kattavan ja tasapainoisen lähestymistavan avulla, jossa tunnustetaan lähtö-, kauttakulku- kohde- ja paluumaiden tehtävät ja vastuut lasten ihmisoikeuksien edistämässä ja suojelemisessa kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä, jotta voidaan varmistaa turvallinen, järjestäytynyt ja sääntöjenmukainen siirtolaisuus kunnioittaen täysimääräisesti ihmisoikeuksia ja välttämällä lähestymistapoja, jotka voivat pahentaa siirtolaislasten haavoittuvuutta. Pikaisesti tulisi perustaa etenkin rajat ylittäviä tapauksia varten hallintamenettelyjä lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen, siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, vuonna 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen ja sen vuoden 1967 pöytäkirjan sekä vuonna 1966 toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn Haagin yleissopimuksen mukaisesti. Lisäksi yhteistyö voisi sisältää aloittei-

³³ Katso siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 45 artikla.

ta, joilla pyritään vahvistamaan taloudellista ja teknistä apua sekä uudelleensijoittamishoelmia maissa, joissa on suuria määriä muista maista siirtymään joutuneita ja apua tarvitsevia henkilöitä, mukaan lukien lapsia. Kaikkien käytäntöjen tulisi olla täysimääräisesti kansainvälisten ihmisoikeuksien ja pakolaisoikeuden velvoitteiden mukaisia.

65. Jotta voidaan varmistaa, että tämä kattava ja tasapainoinen lähestymistapa on lapsen edun mukainen, lastensuojelu/sosiaaliviranomaisilla tulisi olla keskeinen rooli kaikkien sellaisten kansainvälisten, alueellisten tai kahdenvälisen sopimusten laatimisessa, jotka vaikuttavat lasten oikeuksiin ja kohteluun kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä. Kahdenvälisiä, alueellisia ja kansainvälisiä aloitteita tulisi tukea, jotta voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä, toteuttaa lapsen edun arviointi ja määrittely ja varmistaa lapsen oikeus tulla kuuluksi ja oikeus asianmukaisiin menettelytakeisiin. Tällaisissa aloitteissa tulisi varmistaa pääsy oikeussuojakeinoihin rajat ylittävissä tilanteissa, joissa lapset, joiden oikeuksiin kohdistuu vaikutuksia kauttakulku- tai kohdemaassa, tarvitsevat oikeussuojaa palattuaan lähtömaahansa tai muutettuaan kolmanteen maahan. Lisäksi valtioiden tulisi varmistaa lasten ja kansalaisjärjestöjen sekä alueellisten hallitustenvälisen toimielinten osallistuminen näihin prosesseihin. Valtioiden tulisi myös hyödyntää kansainvälisen yhteisön ja Yhdistyneiden kansakuntien järjestöjen ja yhteisöjen, kuten YK:n lastenrahaston ja kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön, teknistä yhteistyötä maahanmuuttopolitiikkojen täytäntöönpanossa lasten osalta tämän yhteisen yleiskommentin mukaisesti.

IV Yhteisen yleiskommentin levittäminen ja käyttö sekä raportointi

66. Sopimusvaltioiden tulisi laajasti levittää tätä yhteistä yleiskommenttia kaikille sidosryhmille, erityisesti parlamenteille, valtion viranomaisille, mukaan lukien lastensuojelu- ja maahanmuuttoviranomaiset ja -henkilöstö, ja oikeuslaitokselle kaikilla kansallisilla, alueellisilla ja paikallisilla tasoilla. Se tulisi saattaa kaikkien lasten ja asianmukaisten ammattilaisten ja sidosryhmien tietoon, mukaan lukien lasten parissa ja lasten kanssa työskentelevät toimijat (eli tuomarit, juristit, poliisi ja muut lainvalvontaviranomaiset, opettajat, huoltajat, sosiaalityöntekijät, julkisten tai yksityisten sosiaalihuoltolaitosten ja turvakotien henkilöstö ja terveydenhuoltopalvelujen tarjoajat) sekä tiedotusvälineet ja koko kansalaisyhteiskunta.

67. Tämä yhteinen yleiskommentti tulisi kääntää tarvittaville kielille, siitä tulisi laatia lapsiystävällisiä ja lapsille sopivia versioita, ja se tulisi saattaa vammaisten henkilöiden käytävissä oleviin muotoihin. Sen täytäntöönpanoa koskevien parhaiden käytäntöjen jakamiseksi tulisi järjestää konferensseja, seminaareja, työpajoja ja muita tapahtumia. Se pitäisi myös sisällyttää kaikkien asianomaisten ammattilaisten ja erityisesti teknisen henkilöstön sekä lastensuojelu- ja maahanmuuttoviranomaisten viralliseen perus- ja täydennyskoulutukseen ja saattaa kaikkien kansallisten ja paikallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja muiden ihmisoikeuksiin keskittyvien kansalaisjärjestöjen käyttöön.

68. Sopimusvaltioiden tulisi sisällyttää tietoja tämän yhteisen yleiskommentin ohjeiden pohjalta täytäntöönpanemistaan toimenpiteistä ja niiden tuloksista määräaikaan raportteihinsa, joita ne toimittavat siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 73 artiklan ja lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti.
